

YÖRE HALKININ ÜNİVERSİTEYE BAKIŞI VE BEKLENTİLERİ: KARS KAFKAS ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. İshak TORUN

Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Niğde/Türkiye
E-mail: torunishak@yahoo.de

Yrd. Doç. Dr. Salih ÖZTÜRK

Kafkas Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Arş. Gör. Levent GELİBOLU

Kafkas Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü

Özet

Çalışmanın konusu üniversitenin kent kalkınmasına etkisi, Kafkas Üniversitesi'nin kurumsal imajı ve yöre halkının Kafkas Üniversitesi'nden beklentilerinden oluşuyor. Çalışmanın amacı üniversitenin kurumsal imajını belirlemek, üniversite imaj yönetimi için veri tabanı oluşturulmasına katkı sağlamak, geri kalmış kentlerin kalkınmasında bir etken olarak üniversitenin önemini belirlemek ve literatüre katkıda bulunmaktır. Bu çalışma alan araştırma modelinde yapıldı. Verilerin büyük çoğunluğu nitel yöntemle toplandı.

Anahtar Kelimeler: imaj, üniversite, Kafkas Üniversitesi, sosyo-ekonomik gelişme.

THE VIEW OF LOCALE PEOPLE TO UNIVERSITY AND THEIR EXPECTATATIONS: THE CASE OF KARS KAFKAS UNIVERSITY

Abstract

This study focuses on three issues, which are the influence of Kafkas University on the development of the city of Kars, the current institutional image of the university and the expectations of people living in the region from Kafkas University. The first aim of the study is to examine the present institutional image of Kafkas University in order to create a database for university policy makers. The second aim is to investigate how a university contributes the development of an under-developed city. And the third one is to contribute the literature on this field. The study is based on an applied research that has employed qualitative research method and its data collection tool.

Key Words: image, university, Kafkas University, social-economics development.

Giriş

Üniversiteler genelde ülkenin büyüyüp gelişmesine, özeldede bulunduğu bölgenin değişip kalkınmasına etki eden en önemli etkenlerden biridir. 1992 yılında kurulan Kafkas Üniversitesi gerek öğrenci ve personel sayısı ile, gerek sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel işlevleriyle Kars toplumunun hayatına karışmış büyük bir organizmadır. Kars gibi dışarıyla etkileşimi sınırlı, sanayiden çok ziraat, hayvancılık ve kamu hizmet sektörünün baskın olduğu nispeten kapalı kentte KÜ'nin toplumun değişimine yaptığı etki de kaçınılmaz olarak büyüktür. Üniversitenin etkisi doğal olarak tek yönlü değil, kendisi de toplumdan bir şekilde etkileniyor.

Toplumun ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmek, toplumsal gelişmeye yön vermek, gelişmeyi engelleyen yanlış enformasyonu ortadan kaldırmak gibi amaçlar için kurulan üniversiteler (Karakoç, 1996: 3-4 ve Hatipoğlu, 1995: 11) çok farklı beklentilere sahip gruplarla etkili bir iletişimde bulunmak ve onların desteğini kazanmak zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Üniversitenin büyüyüp gelişmesi, işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi, içinde bulunduğu topluma ekonomik ve toplumsal katkı sağladığının algılanmasına, kendisinden beklenenleri karşılmasına, toplumun onay ve desteğini almasına bağlıdır. Üniversitenin, görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmesi ve toplumsal kesimlerin desteğini kazanması olumlu kurum imajına sahip olmasıyla mümkündür.

İnsanların ve kurumların en önemli varlığı olumlu imajları (itibarları) dır. Olumlu imaj kurumlar için entelektüel sermaye olarak kabul ediliyor (Ermem, 2005: 186). İtibarlı olanlar toplumu yönlendirme, iş yaptırma ve daha geniş kaynakları harekete geçirme konusunda daha güçlüdürler (Argüden, 2003).

Kurumsal imaj temelde müşteri memnuniyeti ve olumlu halkla ilişkiler etkinliği sonucunda ortaya çıkıyor. Yani, olumlu imaj, kaliteli mal ve hizmet üretmek, kaliteli müşteri ilişkileri geliştirmek ve etkili bir halkla ilişkiler yürütmekle kazanılıyor (Kadıbeşegil, 2004).

Bir kurum, itibar kazanmak için öncelikle işini kaliteli yapmalı, müşterileriyle olumlu ilişkiler kurmalı, sonra bunu etkili ve planlı bir tanıtımla cilalamalıdır. Günümüzde, itibarlı olmak salt başarı ve kaliteli iş yapmaya indirgeniyor. Oysa, kazancın meşru yollarla elde edilmesi ve başarının etik kurallara riayet edilerek sağlanması gerekiyor. Yine, toplumsal problemlerin çözümünde sorumluluk alınmalı ve bunun için bütçe ayrılmalıdır. Kurumsal imaj bütün şartların bir araya gelmesi ile tamamlanabilir.

Saygın bir kurumsal imajın yaratılması, sürdürülmesi ve korunması, amaca yönelik belirli plan ve programların uygulanmasıyla mümkündür. İmaj yönetimi olgusu, yüzeysel bir halkla ilişkiler etkinliği değildir. Kurumun gerçekte sahip olmadığı bir niteliğin var gibi gösterilmesi hiç değildir. Kurum kimliği ve kurum kültürü olmaksızın halkla ilişkiler ve reklamlarla yapay olarak var edilen kurumsal imajlar kalıcı olamaz (Bayır, 2004: 12). Yüklenmiş imajlar¹ kurum imajına olumlu değil, olumsuz etkide bulunur. Kurum mensuplarının tümünün, bilhassa yöneticilerin tutarsız ve yanlış davranışları kurumun itibar kaybetmesine yol açar. Kurumlar, imaj kaybına neden

¹ “Yüklenmiş imaj “ve “kazanılmış imaj” hakkında bkz. (Polat ve diğerleri, 2004: 22).

olabilecek sorunlara çözüm getirmek amacıyla risk yönetimine önem verirler. Muhtemel olumsuz durumlara karşı önceden önlem almak ve gerçekleşen olumsuz durumları en hızlı şekilde bertaraf etmek böylelikle mümkün olabilir.

Her birey veya kurumun hedef kitle nezdinde şu ya da bu şekilde bir imajı bulunur. Önemli olan, bu imajı olumlu ve istendik bir imaja dönüştürebilmektir. Amaçlanan imaj, her şeyden önce bir kurumsal kimlik ve kurumsal kültürü gerekli kılar (Peltekoğlu, 1998: 295-297 ve TTELEKOM, 2002). Kurumsal kimlik ve kültür ise, betimlediğimiz üzere, işin kaliteli yapılmasına, iyi müşteri ilişkilerinin kurulmasına, etik kurallara riayet edilmesine, sosyal sorumluluk alınmasına ve etkili bir tanıtıma bağlıdır.

İmaj yönetiminde veya kurumsal itibarın sağlanmasında yapılacak ilk iş, bir “sıfır noktası” belirlemektir, yani, *mevcut imajı*² belirlemek ve kurumun hedef kitle tarafından tanınırlığını ölçmektir. Bunun için çalışanlar, müşteriler, yatırımcılar, medya, yerel yönetimler, yerel toplum, akademisyenler, kamu bürokrasisi ve benzeri sosyal paydaşlar nezdinde nasıl bir algılamaya sahip olunduğuyla ilgili bir araştırma yapılması gerekiyor (Peltekoğlu, 1998: 283 ve Kadıbeşegil, 2004: 66).

Kamu kurumlarında imaj konusunun müşteri ilişkileri bağlamında ele alınmasını kuramsal açıdan sorunlu bulanlar vardır. Şöyle ki, devletin yerine getirdiği/getirmek zorunda olduğu hizmetleri müşteri memnuniyeti bağlamında ele almak, nihai analizde, devleti kâr ve kazanç peşinde koşan bir “firma”, bu hizmetleri alan vatandaşları ise “müşteri” konumuna oturtmak gibidir (Balci, 1998: 61-67). Devlet bir firma olmadığı gibi, vatandaş da müşteri değildir. Devlet, Anayasa’nın 2. Maddesine göre, “sosyal” devlettir ve yine Anayasa’nın 5. Maddesi vatandaşlarına insan onuruna yakışır şekilde yaşayabilmesi için gerekli imkanları sağlamayı, devletin görevi olarak belirtir.

Kamu hizmetini sunan ve kullananları, “firma-müşteri” olarak değil de, “kamu kuruluşu-vatandaş” olarak değerlendirmek gerekiyor (Saran, 2004: 281-282). Öte yandan, bütün bu eleştirilerden, müşteri odaklı yaklaşımın tüketiciye sağladığı hizmet ve tatminden daha azını vatandaşa reva görmeyi çıkarmak doğru değildir³. Aksine, firmaların sunduğu kalite ve sağladığı memnuniyetten daha fazlasını vatandaş lehine savunmak anlamına geliyor. Kaldı ki, günümüzde özel sektör ile kamu kesimini birbirinden kesin çizgilerle ayırmak oldukça zordur. Bendell’e göre, kamu kuruluşları da tıpkı işletmeler gibi kendilerini çevreleyen yoğun toplumsal, siyasal ilişkiler içinde ayakta kalabilmek ve bir nevi müşterileri olan vatandaşlara kendilerini kabul ettirebilmek için onların takdirini kazanma çabasına girmelidir (Saran, 2004: 83).

Bu araştırma, Kars toplumunun KÜ’nin (mevcut) kurumsal imajını nasıl algıladığını ve ondan neler beklediğini ortaya koymayı amaçlıyor. Dolaylı olarak ise, KÜ’nin Kars’ın sosyo-ekonomik kalkınmasına yaptığı katkıyı belirlemeyi amaçlıyor.

² Kurum imajı ve benzeri kavramlar hakkında geniş bilgi için bkz. (Peltekoğlu, 1998: 281-282).

³ Konu ile ilgili hararetli tartışmalar bir yönüyle ideolojik görüş ayrılıklarına dayanıyor. Devleti toplum önüne koyan Helgelyen kutsal devlet görüşü ile devleti toplumun yansıması olarak değerlendiren sosyalist görüş sahipleri ideolojik nedenlerle devlet vatandaş ilişkilerinin liberalize olmasını olumsuz karşılıyor. Öte yandan, neo-liberal görüşler ise devleti küçültmeyi ve iş verimliliğini artırmayı savunmak adına kamu kesiminin sunduğu hizmetleri ve sağladığı vatandaş memnuniyetini küçümsüyor.

Kars ve Kafkas Üniversitesi Hakkında Kısa Bilgi

Kars Hakkında Kısa Bilgi

Deniz seviyesinden 1768 metre yükseklikte yer alan Kars coğrafik olarak büyük bir plato özelliği gösteriyor (Kars İl Yıllığı, 2002: 56).

Kars'ın ekonomisi büyük oranda ziraat ve hayvancılığa dayanıyor. Bu ekonomik yapının bir sonucu olarak il nüfusunun büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşıyor. Son nüfus yoklamasına göre merkez ilçenin yaklaşık %30'u merkeze bağlı kırsal yerleşimde yaşıyor (TÜİK 2008). Kars ilçe merkezinde yaşayan halkın önemli bir bölümü de geleneksel mera hayvancılığı ve tarla tarımı ile uğraşıyor (DİE 2005). Dolayısıyla, kentsel merkezler bile önemli ölçüde kırsal yerleşme niteliğine sahiptir.

Kars, illerin gelişmişlik sıralamasına göre 81 il içinde 67. sırada bulunuyor (DPT 2003). Kars ilçe merkezi, ilçelerin gelişmişlik sıralamasına göre 168. sırada, büyükten küçüğe 6 gruba ayrılan gelişmişlik sıralamasında ise 2. grupta yer alıyor (DPT 2003).

Kars, nüfus bakımından, Türkiye'nin orta büyüklükteki illerinden biridir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonucuna (2007) göre, toplam il nüfusu 312.205'tir. İl nüfusunun 134.726'i (% 43,15) il merkezi ve ilçe merkezlerinde, 177.479'u (% 56,85) ise kırsalda yaşıyor. Merkez ilçe nüfusu, toplamda 110.443, merkeze bağlı köyler hariç tutulunca 76.992'tir. Merkez ilçenin nüfusu il nüfusunun % 35,37'sini oluşturuyor. Kars ilçe merkezinin kentsel nüfusu % 69,71 kırsal nüfusu % 30,29'dur. İlçe merkezinde oturup tarımla uğraşanlar göz önüne alındığında aslında merkez ilçenin kentsel nüfusunu gördüğünden az olduğu anlaşılacaktır.

Kars uzun yıllardır dışarıya göç veriyor. İşsizlik ve ekonomik sınırlılıklar dışarıya göç olgusunu besleyen temel etkenlerdir. Temel geçim kaynağı olan hayvancılığın geleneksel yöntemlerle yapılması ile arazi yapısının engebeli olması ve elverişsiz iklim koşulları göçün ekonomik nedenlerini oluşturuyor (Cerit,1986). Özellikle, 90'lı yıllardan itibaren dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik şartlarına bağlı olarak toplam nüfusun neredeyse yarısına yakını batıdaki şehirlere göç ediyor. 1990'da 662.155 olan toplam nüfus, 2000 yılında 325.864'e ve son 2007 sayımına göre 312.205'e düşmüştür. Daha önce Kars'a bağlı Ardahan ve Iğdır'ın 1992'de il yapılması nüfus azalmasının diğer bir nedenidir.

Kafkas Üniversitesi'nin kurulması ile kentin sosyo-ekonomik yapısında önemli değişim ve gelişmeler görülüyor. İl bazında kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla ve kent merkezindeki konut sayısı üniversite kurulmadan önce yatay bir eğilim izlerken, üniversite kurulduktan sonra artan sürece giriyor. Üniversitenin kurulduğu tarihlerde kişi başına GSYİH 13.041.148 TL (1993) iken, 2000 yılı itibarıyla 712.133.971 TL olmuştur (Öztürk ve diğerleri, 2007: 74). Yine, üniversite açılışına kadar, yatay bir seyir izleyen konut sektörü, üniversitenin açılışıyla birlikte belirgin bir ivme kazanıyor. İl merkezindeki esnaf ve tüccar sayısı da üniversitenin kurulmasıyla artıyor. Bu dönem, ticaretin bariz bir hız kazandığı dönemi ifade eder (Öztürk vd, 2007: 74).

Kafkas Üniversitesi Hakkında Kısa Bilgi

Kafkas Üniversitesi, 11 Temmuz 1992 tarih ve 3837 sayılı kanunun ek 22. maddesine göre, 21 üniversite ile birlikte kuruldu. Kafkas Üniversitesi'nin başlangıcını, 20

Temmuz 1982 tarihinde, Atatürk Üniversitesi bünyesinde, Kars Veteriner Fakültesi'nin kuruluşuna kadar götürmek mümkündür. Ayrıca, Kafkas Üniversitesi kurulmadan önce, Kars'ta Atatürk Üniversitesi'ne bağlı bir yüksekokul daha bulunuyordu. Kafkas Üniversitesi'ne bağlı birimler, bu birimlerde görev yapan / öğrenim gören öğrenci akademik personel sayısı Tablo 1' de gösteriliyor⁴.

Tablo 1: Kafkas Üniversitesi'nin Akademik Kadro ve Öğrenci Sayısı

Bağlı Birimler	Öğretim Elemanı Sayısı		Öğrenci Sayısı		Bağlı Birimler Sayısı	Öğretim Elemanı Sayısı		Öğrenci Sayısı	
	2006	2008	2006	2008		2006	2008	2006	2008
Veterinerlik Fak.	99	95	488	513	Iğdır MYO	15	15	1638	1624
Fen-Edebiyat Fak.	88	81	1781	1936	Atatürk Sağlık MYO	...	6	...	358
İİBF	49	47	1002	1114	Sarıkamış MYO	15	1	176	85
Eğitim Fak.	46	50	1723	1681	Sosyal Bilimler Enst.	6	2	209	219
Tıp Fak.	25	25	81	99	Sağlık Bilimleri Enst.	11	7	98	118
Iğdır Ziraat Fak.	...	...	...	...	Fen Bilimleri Enst.	6	6	251	264
Sarıkamış BESYO	15	13	176	195	Rektörlük: ak.ve diğ.p.	52	54	...	...
Kars Sağlık YO	23	21	652	705	Devlet Konservatuar	...	2	...	38
Kars MYO	20	9	1763	664	Artvin Orman Fak.	47	...	199	...
Kağızman MYO	10	11	1052	1056	Artvin Sağlık YO	20	...	242	...
Sosyal Bilim. MYO	...	6	...	777	Artvin MYO	7	...	918	...
Ardahan. MYO	10	11	966	1062	Toplam	537	462	13239	12508

Kaynak: Kafkas Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı, 2008

Not: Üniversitenin birimlerinde çalışan 2006 için 397, 2008 için 329 görevli personel yukarıdaki Tablo'ya dahil değildir.

Kafkas Üniversitesi, sürekli büyüyüp geliyor. 1992'de kurulduğunda yaklaşık 341 olan öğrencisi sayısı 12970'e ulaştı. 2008 itibarıyla, üniversitenin kadrosu 139'ü öğretim üyesi, 329 öğretim görevlisi / uzman ve 352 çalışan personeli bulunuyor. Toplam 20 birimden oluşan üniversite çatısı altında 4'ü aktif toplam 6 fakülte, 2 yüksekokul, 7 meslek yüksekokulu, 5 araştırma ve uygulama merkezi, 1 devlet konservatuarı, 3 enstitü ve rektörlüğe bağlı 6 müdürlük bulunuyor. Tıp fakültesi ile Iğdır Ziraat Fakültesi henüz eğitim-öğretime başlamadı. Ancak, 2004-2005'te Erzurum Atatürk Üniversitesi bünyesinde eğitim-öğretim gören 99 öğrencisi bulunuyor. Araştırmanın yapıldığı 2006 yılı itibarıyla, 13239 lisans ve yüksek lisans öğrencisi, 183 öğretim üyesi 354 öğretim görevlisi / uzman ve 397 çalışan personele sahiptir. 2008 yılı itibarıyla akademik personel ve öğrenci sayısındaki azalmanın nedeni üniversiteye bağlı bir fakülte ve iki yüksekokulun Çoruh Üniversitesi'ne bağlanmasından kaynaklanıyor. Geri kalan birimlerde, ortalama olarak, görev yapanlar ile öğrencilerin sayısında pek değişiklik yaşanmıyor.

⁴ 2006 ve 2008 verilerini ayrı ayrı vermemizin nedeni, araştırmanın yapılabilecek kaleme alındığı tarih ile yayım aşamasında geçen sürede üniversitede ortaya çıkan değişimleri yansıtmaya kaygısıdır.

Kafkas Üniversitesi, fakülte ve meslek yüksekokul dağılımına eşit ağırlık veren “kent üniversitesi” modeline sahiptir. Gelişme süreci içerisinde, % 40 oranında fakülte ve % 60 oranında meslek yüksekokulu ağırlıklı bir üniversite olması hedefleniyor. Bu bağlamda, Kafkas Üniversitesi'nin temel hedefi ülkenin ihtiyaç duyduğu kalifiye ara elemanı ve nitelikli üst elemanlar yetiştirmek olduğu söylenebilir.

Araştırmada Kullanılan Yöntemler⁵

Bu çalışma ile KÜ'nin saygın bir kurum imajı kazanması, faaliyette bulunduğu yöreye daha faydalı olması ve etkili bir halkla ilişkiler tesis etmesi bakımından, gerek ilgili kurumun karar alıcılarına, gerekse politikacı ve diğer ilgililere bilimsel veri tabanı sunulmuş ve bir bakış açısı sağlanmış olacaktır. Keza, araştırma ile veri birikimine katkı sağlanıyor. Bu araştırmanın bizzat kendisi de, üniversitenin olumlu bir halkla ilişkiler etkinliği olarak görülebilir.

Bu çalışma, salt bir pazarlama ve halkla ilişkiler alanına sokulamaz, neticede ilişki karşılıklıdır ve üniversite de mevcut toplumsal yapıdan etkileniyor. Bu bağlamda çalışma, aynı zamanda, sosyo-ekonomik kalkınmaya yönelik bir araştırma olarak ta değerlendirilebilir.

Bu çalışma, alan araştırma modelindedir. Veri toplama tekniği anket görüşme olan bu çalışma büyük ölçüde betimsel niteliğe sahiptir⁶.

Araştırmanın evreni, Kars Belediye sınırları içinde kalan, kent merkezinde oturan “yöre halkı” ile sınırlıdır. Kars il merkezinde yaşayıp kentsel nüfusu oluşturmayanlarla, kent merkezinde oturmakla birlikte KÜ öğrenci ve çalışanları araştırma evreni dışında tutuluyor. Anket soruları, 16 yaşından büyüklerle, görüşmeler ise kanaat önderi konumundaki çeşitli mesleki ve sivil toplum örgüt temsilcileriyle gerçekleştirildi.

Araştırma evreni, Örneklem hacminin belirlenmesinde esas alınan nüfus matrahı, araştırmanın yapıldığı tarih itibarıyla geçerli olan 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı'na dayanıyor. Buna göre, araştırma evreni 77.088 olan Kars kent merkezi nüfusundan kent merkezindeki üniversite birimlerinde çalışan ve okuyanlardan oluşan 7868 kişi çıkardıktan sonra geriye kalan, 66.588 kişiye tekabül ediyor. Anket uygulaması için, % 1 örnekleme oranı ile 770 yetişkin bireyden oluşan örnekleme hacmi hedeflendi. Ancak, uygulamada ortaya çıkan çeşitli aksaklıklar nedeniyle, hedeften 0,1 sapma ile örnekleme hacmi 700 kişi olarak gerçekleşti⁷.

Anket uygulaması, 15–25 Mart 2006 tarihleri arasında rastlantısal olarak seçilen katılımcılarla yüz yüze görüşmeyle gerçekleştirildi. Uygulamasından elde edilen veriler denetlenip, bilgisayar ortamında kodlanarak SPSS istatistik programı ile tasnif edildi. Veriler düz ve çapraz tablolar halinde getirildi.

Derinlemesine görüşmeler, il merkezinde faaliyet gösteren kanaat önderi konumundaki

⁵ Bu çalışma, aynı ada sahip Niğde Üniversitesi için yapılmış araştırmanın (Torun, 2005) Kafkas Üniversitesi için genişletilmiş bir uyarlaması sayılabilir.

⁶ Kavramlar hakkında geniş bilgi için bkz. (Cebeci, 2002: 14 ve Gökçe, 1992: 65).

⁷ Burada zikredilen rakamlar araştırmanın yapıldığı tarihi baz alıyor. En son nüfus rakamları ise “Kars Hakkında Kısa Bilgi” başlığında veriliyor. Bu farklılığın nedeni araştırmanın yapılp kaleme alındığı tarih ile yayım sürecindeki tarihler arasındaki farktan kaynaklanıyor.

sivil toplum, yarı sivil toplum, baro ve oda temsilcileriyle tarafımızdan gerçekleştirildi. Görüşmenin konuları üniversitenin kent sosyo-ekonomik yapısına, kentin gelişmesine etkileri ile kent halkının üniversiteden beklentilerinden oluşuyor. Görüşme sonuçları genelde odak görüşler olarak sınıflandırıldı. Görüşme verileri ile anket verileri Sonuç ve Öneriler bölümünde birlikte değerlendiriliyor.

Görüşülen kurum yetkilileri ile görüşme takvimi Tablo 2’de düzenlendi.

Tablo 2: Görüşme Yapılan Kişi ve Gruplar

Derinlemesine görüşme yapılan kişiler	Görüşme tarihi
İktidar partisi il başkanlığından bir yetkili	20 Nisan 2006
Ana muhalefet partisi il başkanlığından bir yetkili	22 Nisan 2006
Kars Belediye yönetiminden bir yetkili	19 Nisan 2006
İl Baro Başkanlığı’ndan bir yetkili	21 Nisan 2006
Minibüsçüler ve Dolmuşçular Kooperatifi yönetiminden bir yetkili	20 Nisan 2006
İl Ticaret ve Sanayi Odası yönetiminden bir yetkili	19 Nisan 2006

Araştırma Bulguları

Anket Verilerinin Değerlendirilmesi

Anket uygulanan katılımcıların % 23,3’ü 16–25 yaş arasında, % 36’sı 26–35 yaş arasında, % 22,7’si 36–45 yaş arasında, % 12,7’si 46–55 yaş arasında, % 5,29’u ise 55 yaş ve üzerindedir. Yaş dağılımı özelde Kars ilinin, genelde ise Türkiye’nin demografik yapısına önemli ölçüde uygunluk gösteriyor. Zira, 35 yaş altı katılımcılar, anket çalışmasının yarısından fazlasına tekâbül ediyor.

Katılımcıların % 66,9’u erkeklerden, % 33,1’i ise kadınlardan oluşuyor. Kadın katılımcı oranı, bölgenin sosyal yapısı dikkate alındığında düşük sayılamaz. Ayrıca, katılımcıların % 62,1’nin evli olması da, sonuçların toplumun sosyal yapısının sağlıklı değerlendirilebilmesi açısından önemlidir.

Tablo 3: Katılımcılar Hakkında Genel Bilgiler

Mesleki Dağılım	N	%	İkamet Süresi (Yıl)	N	%	Gelir Durumu (YTL)	N	%
İşçi	147	21	 3	73	10	0–300	202	28,9
Memur	145	21	4–7	65	9,3	301–600	179	25,6
Emekli	41	6	8–11	39	5,6	601–900	160	22,9
Esnaf-Tüccar	133	19	12–15	36	5,1	901–1200	94	13,4
Çiftçi	15	2	16–19	46	6,6	1201–1500	27	3,8
Serbest Meslek	80	11	20 ...	441	63	1,501 YTL	38	5,4
Ev Hanımı	83	12						
İşsiz	46	6,6						
Diğer	10	1,4						
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

Katılımcıların hakkında dikkat çekici bir nokta, eğitim durumudur. Özellikle orta öğretim (lise ve dengi okullar) ile yüksek öğretim (ön lisans ve lisans) mezunu katılımcıların, toplam katılımcılar içerisinde % 71'lik bir orana sahip olması, araştırma evrenindeki eğitim-öğrenim düzeyinin fark edilir düzeyde yüksek olduğunu gösteriyor. Bunun nedeni, kent merkezi nüfusunun önemli ölçüde kamu görevlilerinden oluşmasıdır. Memurların hepsinin il dışından geldiği varsayılsa bile, orta öğretim mezunlarının % 71'inin işçi, esnaf-tüccar, serbest meslek ve ev hanımı olması dikkat çekicidir. Yüksek öğretimde ise, yukarıda sayılan dört grubun payı % 41,1'dir.

Tablo 3'ün ilk sütununda katılımcıların mesleki dağılımı görülüyor. Buna göre, katılımcıların % 21'i (147 kişi) işçi, % 21'i (145 kişi) memur, % 6'sı (41 kişi) emekli, % 19'u (133 kişi) esnaf-tüccar, % 2'si (15 kişi) çiftçi, % 11'i (80 kişi) serbest meslek, % 12'si (83 kişi) ev hanımı, % 6,6'sı işsiz ve % 1,4'ü de diğer meslek gruplarından oluşuyor. İşçi kategorisinin önemli kısmının kamu işçisi olduğu düşünüldüğünde esnaf-tüccar kesimi ile kamu kesiminde çalışanların sayısı belirginleşiyor. Nispeten gelişmemiş yerleşkelerin nüfus dağılımında bu iki grubun ağırlığı genellikle arz ediyor. Sosyal, siyasal ve kültürel formlar betimlenen nispeten küçük bir kent, büyük bir kasaba yapısı içinde şekilleniyor.

Tablo 3'deki verilere göre, katılımcıların % 63'ü 20 yıl ve üzeri bir süredir il sınırlarında ikamet ediyor. Bu sonuç, Kars iline dışarıdan göçün sınırlılığına ve sosyal yapının nispeten durağanlığına işaret ediyor.

Tablo 4'e göre, gelir düzeylerine bakımından katılımcıların % 28,9' u 0-300 YTL, % 25,6' sını 301-600 YTL, % 22,9'u 601-900 YTL gelire sahiptir. Katılımcıların % 77,5'inin 900 YTL'nin altında gelire sahip olduğu dikkat çekiyor. Bu saptama, ilin gelir düzeyinin tespit edilmesi açısından son derece önemlidir. Katılımcıların % 13,4'ü 901-1200 YTL, % 3,8'i 1201-1500 YTL, % 5,4'ü ise 1501 YTL ve üzeri gelire sahiptir.

Tablo 4: Katılımcılar Hakkında Genel Bilgiler

Yaş Durumu	N	%	Cinsiyet Durumu	N	%	Medeni Durum	N	%	Eğitim Durumu	N	%
16-25	163	23,3	Erkek	468	66,9	Evli	435	62,1	Okur Yaz. Değil	17	2,4
26-35	252	36	Kadın	232	33,1	Bekâr	250	35,7	Okur-Yazar	22	3,1
36-45	159	22,7				Dul	15	2,2	İlköğretim	148	21
46-55	89	12,7						Ortaöğretim	310	44	
55	37	5,3						Yükseköğretim	187	27	
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

Tablo 5'de "üniversitenin varlığından haberdar olma", "üniversitenin etkinliklerine katılım" ve "üniversiteye dair bilgi kaynakları" tasnif edildi. Tabloya göre, katılımcıların % 98,6 gibi çok yüksek bir oranı üniversitenin varlığından haberdardır. Üniversitenin varlığından haberdar olmayan % 1,4'ün % 60'ının okuma-yazma bilmedikleri dikkate alınrsa, üniversitenin varlığından herkesin haberdar olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Üniversite ve Onun Etkinliklerinden Haberdar Olma Durumu

Üniversiteden Haberdarlık	N	%	Etkinliklere katılım	N	%	Üniversiteye Dair Bilgi Kaynakları	N	%
Evet	690	98,6	Evet	199	28	Sosyo-kültürel etkinlikler	78	11
Hayır	10	1,4	Hayır	501	72	Yerel ve ulusal medya	147	21
						Üniversite öğrencileri	320	46
						Hoca ve Personel	93	13
						Diğer	62	9
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

Tablo 5’de “üniversiteye dair bilgilerin nereden edinildiği” sorusuna verilen cevap, aslında üniversite etkinliklerine katılım sorusunda neden hayır yanıtlarının ağırlıklı çıktığı da gösteriyor. Katılımcıların sadece % 11’i düzenlenen sosyo-kültürel etkinlikler hakkında üniversitenin kendisinden haberdar oluyor. Üniversiteye dair haberler katılımcıların büyük bir kısmı öğrencilerden (% 46), diğer kısmı ise yerel/ulusal medyadan (% 21) ediniyor.

Üniversitenin düzenlediği seminer, sempozyum, konferans ve kurs gibi etkinliklere katılım oldukça düşük (%28) sayılabilir. Gelir ve eğitim düzeyine göre üniversite etkinliklerine katılım oranlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Eğitim ve Gelir Düzeyine Göre Etkinliklere Katılım

Gelir düzeyine göre	N	%	Eğitim düzeyine göre	N	%
0 – 600 YTL	91	24,15	Okur/yazar Değil	1	5,8
601–1200 YTL	75	30,3	Okur-yazar	1	4,5
1200 YTL üzeri	33	51,9	İlköğretim	23	15,5
			Lisans-yüksek lisans	84	36,35
			Doktora	1	100
Toplam	199		Toplam	199	

Üniversitenin düzenlediği etkinliklere katılan 199 kişinin (% 28) gelir ve eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 6’da gösteriliyor. Bu tabloya göre, gelir düzeyi 0–600 YTL arasında olanların % 24,15’inin, 600-1200 YTL arasında olanların % 30,3’ünün, 1200 YTL üzeri olanların yaklaşık % 52’sinin üniversitenin düzenlediği etkinliklere katıldığı görülüyor. Etkinliklere katılım gelir düzeyindeki artışa orantılı olarak artıyor.

Eğitime ile üniversitenin düzenlediği etkinliklere katılımın ilişkisi gelire göre de nispeten benzerlik taşıyor. Aynı tabloya göre, okuma yazma bilmeyen 1 kişi, okur-yazar bir kişi ve doktora 1 kişiyi değerlendirme dışı bıraktığımızda, ilköğretim düzeyinde öğrenime sahip olanların % 15,5’i, ortaöğrenime sahip olanların % 29’u ve üniversite ve üzeri öğrenime sahip olanların % 36,35’i üniversitenin düzenlediği etkinliklere katılıyor. Görüldüğü üzere, eğitim düzeyi arttıkça üniversitenin düzenlediği etkinliklere katılım oranı artıyor.

“Üniversite öğrencilerinin davranışları” na katılımcıların tepkileri farklı yöre kültürlerini tanıma fırsatı olarak değerlendirenler % 32 ile ilk sırada, farklı şehirlerdeki insanlar ile kaynaşma imkanı olarak değerlendirenler % 24 ile ikinci sırada ve çocuklara güzel örnek oldukları şeklinde değerlendirenler % 18 ile üçüncü sırada, çevreye karşı daha duyarlılığın gelişmesinde etkili olduklarını düşünenler % 10 ile dördüncü sırada ve komşuluk ilişkilerinin gelişiminde katkıda bulduklarını düşünenler % 5 ile beşinci sırada yer alıyor. Katılımcıların, üniversitenin farklı kültürleri tanıma ve onlarla kaynaşma imkanı sağlamasını öne çıkardığı anlaşılıyor. Üniversitelerin bulunduğu kent halkının hoşgörü ve demokrasi kültürünün gelişmesinde katkı sağladığı şeklindeki algılama son derece isabetlidir. Kuşkusuz bir kentin kalkınması salt nüfus ve nüfus başına düşen gelir artışı değildir, aynı zamanda, kentleşmedir, sosyal ilişkiler ve insan zihniyetindeki gelişime ve genişlemeye (Torun, 2004: 34).

Tablo 7: Katılımcıların Üniversite Öğrencileri Hakkındaki Görüşleri

<i>Öğrencilerinin Olumlu Davranışları</i>	N	%	<i>Öğrencilerinin Olumsuz Davranışları</i>	N	%
Farklı kültürleri tanıma fırsatı veriyorlar	223	32	Çok gürültü yapıyorlar	83	12
Başka şehirden yurttaşlarla kaynaşma olanağı sağlıyorlar	166	24	Apartmandaki/sokaktaki hal ve hareketleri rahatsızlık verici	126	18
Komşuluk ilişkilerinin gelişmesine yardımcı oluyorlar	36	5	İnsanlara karşı saygısızlar	39	7
Çocuklarımıza güzel örnek oluyorlar	126	18	Bekâr olmaları rahatsızlık verici	93	13
Çevrelerine ve insanlara karşı son derece duyarlılar	69	10	Apartmanın/çevrenin temizliğine dikkat etmiyorlar	69	10
Diğer (Yok)	80	11	Diğer (Yok)	290	41
Toplam	700	100	Toplam	700	100

Üniversite öğrencilerinin olumsuz davranışları ile ilgili soruya katılımcıların % 41’i “öğrencilerin olumsuz davranışları olmadığı”nı belirtirken, % 18’i “öğrencilerin sokak / apartmandaki davranışlarından rahatsızlık duyduğunu”, % 13’ü “öğrencilerin bekâr olmalarından tedirgin olduğunu”, % 12’si “çok gürültü yaptıklarını”, % 10’u “çevre temizliğine dikkat etmediklerini” ve % 7’si ise “saygılı davranmadıklarını” söylüyor. Üniversite, kent toplumuna haricen katılan büyük bir organizma olarak kozmopolitleşme ve kültürel yozlaşmayı da peşi sıra sürüklüyor. Bize göre, bahsedilen olumsuz durum, üniversite ile ilgili olduğu kadar toplumsal yapıyla da ilgilidir. Nispeten taşra özelliği gösteren yerleşkelerde yaşayan toplumsal tepki, doğal olarak tutucudur. Bunu anlamak için öğrencilere olumlu yaklaşan 290 (% 41) katılımcıyı gelir ve eğitim durumlarına göre çapraz dağılımını yaptığımız Tablo 8’e bakılmalıdır.

Tablo 8’e göre, katılımcıların eğitim düzeyindeki artışa paralel olarak öğrenci davranışlarına olan hoşgörü oranı düzenli bir periyotla yükseliyor. Bu belirleme, hoşgörü ve demokratik tutumlarla eğitim arasında olumlu ilişki kuran genel kabullere uygun düşüyor. Gelir düzeyi ile eğitim arasında benzer bir ilişki olmakla beraber, eğitim kadar doğru orantılı değildir. Çok düşük gelir seviyesinde hoşgörü ve demokratik tutumları olumsuz etkilerken, belli bir gelir düzeyinden sonra gelir etkisi ile demokratiklik arasındaki olumluluk devam etmiyor. Yine, bu sayısal göstergeler demokratik tutumlarla orta tabaka arasında doğru orantı gören genel kanaati destekliyor.

Tablo 8: Duyulan Rahatsızlıkların Gelir ve Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

<i>Gelir düzeyine göre</i>	N	%	<i>Eğitim düzeyine göre</i>	N	%
0-600 YTL	134	35,4	Okur yazar değil	3	17,6
601-1200 YTL	125	48,3	Okur yazar	6	27,3
1200 YTL Üzeri	31	46,65	İlköğretim	62	41,9
			Ortaöğretim	128	41,3
			Üniversite ve üzeri	90	45,5
			Doktora	1	100
Toplam	290		Toplam	290	

Katılımcıların öğrencilere karşı tutum ve davranışlarını ölçmede kullanılan bir diğer soru grubu Tablo 9'da sınıflandırıldı. Katılımcıların % 79'u oturdukları çevrede üniversite öğrencilerinin ikamet ettiğini, % 11'i ikamet etmediğini ve % 10'u ise ikamet eden öğrencinin olup olmadığından haberinin olmadığını belirtiyor.

Tablo 9: Katılımcıların Öğrencilere Yaklaşımı

<i>Çevrenizde ikamet eden üniversite öğrencisi var mı?</i>	<i>Kiralayacağınız bir eviniz var mı?</i>		<i>Kiralık evinizi / olsaydı üniversite öğrencisine verir miydiniz?</i>					
	N	%	N	%				
Evet	555	79	Evet	157	22	Evet	452	65
Hayır	78	11	Hayır	543	78	Hayır	163	23
Bilmiyor	67	10				Fikrim Yok	85	12
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

Tablo 9'un iki ve üçüncü sütunlarında yer alan sınıflama birbiriyle yakından ilişkilidir. Katılımcıların ev ya da daire sahibi olup olmadıkları sorusuna katılımcıların % 22'si evet yanıtı verirken, % 78'i hayır yanıtı vermiştir. Kiralık ev/daireniz olsaydı üniversite öğrencilerini tercih eder miydiniz sorusuna katılımcıların % 65'i evet, % 23'ü hayır, % 12'si ise fikrim yok cevabını veriyor.

“Kafkas Üniversitesi'nin Kars'a ne tür katkıları bulunmaktadır?” sorusuna verilen cevaplar Tablo 10'da sınıflandırıldı. “Üniversitenin kurulması ile birlikte kentin ekonomik yaşamına canlılık gelmiş ve yeni işyerleri kurulmuştur” görüşüne katılımcıların % 59'u tamamen katıldığını ve % 32'si ise katıldığını belirtiyor. Bu görüşe kesinlikle katılmayanlarla ve katılmayanların toplam % 4'te sınırlı kalıyor. Görüldüğü üzere, üniversitenin ekonomik faydaları konusunda hemen hemen bütün katılımcılar uzlaşmış durumdadır.

Tablo 10'da “üniversite öğrencilerinin yaptıkları harcamaların Kars ili esnafının gelirini arttırmıştır” önermesine tamamen katılanların oranı % 92'dir. Bu önermeye, yapılan çapraz karşılaştırmaya göre, esnaf-tüccar meslek grubunun % 64,4'ü tamamen katıldığını belirtirken, % 22,6'sı ise katıldığını belirtiyor.

Tablo 10: Üniversite Hakkında Görüşler

	Kentın ekonomik hayatına canlılık getirmiş ve yeni iş yerleri açılmıştır		Öğrencilerin yaptıkları harcamalar esnafın gelirini artırmıştır		Üniversite ile birlikte kentteki ulaşım imkânları iyileşmiştir			
	N	%	N	%	N	%		
Tamamen Katılıyor	414	59	Tamamen Katılıyor	437	62	Tamamen Katılıyor	314	45
Katılıyor	223	32	Katılıyor	210	30	Katılıyor	233	33
Kararsız	39	4	Kararsız	30	5	Kararsız	41	6
Katılmıyor	18	3	Katılmıyor	15	2	Katılmıyor	61	9
Kesinlikle Katılmıyor	6	1	Kesinlikle Katılmıyor	8	1	Kesinlikle Katılmıyor	51	7
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

“Üniversitenin kurulması ile birlikte kentın ulaşım imkânlarının iyileştiği” önermesine tamamen katılan ve katılanların toplamı % 78 olmasına karşın, tamamen katılmayan ve katılmayanların oranı yalnızca % 16’dır.

Tablo 11: Üniversite Hakkında Görüşler

	Üniversite kentte hayat pahalılığına neden olmuştur		Üniversite, kentteki kiraların artmasına neden olmuştur		Kars halkında özentiyeye ve kültür yozlaşmasına neden olmuştur		Halkın ailevi ve ahlaki değerlerinin bozulmasına neden olmuştur				
	N	%	N	%	N	%	N	%			
Tamamen Katılıyor	177	25	Tamamen Katılıyor	321	46	Tamamen Katılıyor	69	10	Tamamen Katılıyor	55	8
Katılıyor	172	25	Katılıyor	208	30	Katılıyor	126	18	Katılıyor	101	14
Kararsız	59	8	Kararsız	65	9	Kararsız	98	14	Kararsız	87	12
Katılmıyor	215	31	Katılmıyor	78	11	Katılmıyor	258	37	Katılmıyor	269	38
Kesinlikle Katılmıyor	77	11	Kesinlikle Katılmıyor	28	4	Kesinlikle Katılmıyor	149	21	Kesinlikle Katılmıyor	188	27
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

Üniversitenin genelde ekonomik etkileri, özelde esnafın gelirine olan olumlu etkileri konusunda hemen hemen herkes hemfikirdir. Olumlu etki algılaması sosyal konular söz konusu olduğunda düşüyor. Tablo 11’de ele alınan önermeler üniversitenin Kars iline yönelik olumsuz etkilerini sorgulamaya yöneliktir. Üniversitenin kentte hayat pahalılığına sebep olup olmadığı önermesine kesinlikle katılanlar ve katılanların toplamı % 50 iken, kesinlikle katılmayanlar ve katılmayanların toplamı % 42’dir. Bu önermede kararsız kalanların oranı ise % 8’dir. “Üniversitenin konut kiralarının artmasına sebebiyet vermektedir” yargısı katılımcıların % 46’sı tarafından kesinlikle katılıyorum, % 30’u tarafından ise (208 kişi) şeklinde belirtiliyor. Bu önermeye kesinlikle katılmayanların ve katılmayanların oranı % 15 iken kararsız katılımcıların oranı % 9’dur (65 kişi). Katılımcıların büyük bir kısmı, kentte, konut kirası başta olmak üzere genel olarak fiyatlar genel düzeyinin yükseldiğini ifade ediyor. Bu düşünce doğru bir yargıdır. Bununla birlikte, sosyal hareketliliği sınırlı olan bir kentte üniversite ile birlikte nüfus ve gelir artmış, bu da başta konut olmak üzere bütün mal ve hizmetlere olan talebi artırmıştır. Yoğun bir talep kısa ve orta vadede fiyat düzeylerini yükseltirken, ekonomik canlanma ve kalkınmanın nedeni olan talebi de artırıyor.

“Üniversitenin Kars halkında özenti ve kültür yozlaşmasına neden olduğu” yargısına katılımcıların % 21’i tamamen katılmazken, % 37’si katılmıyor. Kesinlikle katılanlar % 10’da, katılanlar ise % 18’de sınırlı kalıyor. Kararsızların oranı ise % 14’ tür. Üniversitenin Kars halkının ailevi ve ahlaki değerlerinin bozulmasına neden olduğu görüşü katılımcıların % 27’si tamamen katılmıyorum derken, % 38’i katılmıyorum diyor. Bu önermeye tamamen katılanlar % 8 iken katılanların oranı % 14’tür. Kararsızlar ise % 12’dir.

Kararsızların yüksekliği de düşünüldüğünde özenti, kültürel yozlaşma ve ahlaki dejenerasyon konusundaki kaygılar dikkate alınacak bir orana ulaşıyor. Üniversite toplumsal yapısı nispeten durağan küçük bir kente girmiş büyük bir organizmadır. Özellikle farklı kültür ve çeşitliliği kente taşıması kentnin kültürel dokusunu zorluyor. Bu durum, yukarıda belirttiğimiz üzere, bütün hızlı gelişmelerin olağan bir yan etkisi olarak görülebilir.

Tablo 12’de ele alınan üniversitenin yapmış olduğu araştırmalar ile kentnin sorunlarına bilimsel çözümler üretip üretmediği önermesine tamamen katılanların ve katılanların oranı % 35 iken, tamamen katılmayanların ve katılmayanların oranı % 37’dir. % 28’i ise kararsız kaldığı gözlenmiştir.

Tablo 12: Üniversite Hakkında Görüşler

	Üniversite yaptığı bilimsel araştırmalarla kentnin sorunlarına bilimsel çözümler üretmektedir		Üniversite, Kars’ın sosyo kültürel yaşamını olumlu yönde etkilemektedir		Hoşgörü ve demokrasi kültürünün gelişmesinde olumlu etkisi olmuştur			
	N	%	N	%	N	%		
Tamamen Katılıyor	97	14	Tamamen Katılıyor	202	29	Tamamen Katılıyor	166	24
Katılıyor	147	21	Katılıyor	301	43	Katılıyor	281	40
Kararsız	197	28	Kararsız	99	14	Kararsız	120	17
Katılmıyor	160	23	Katılmıyor	74	11	Katılmıyor	89	13
Kesinlikle Katılmıyor	99	14	Kesinlikle Katılmıyor	24	3	Kesinlikle Katılmıyor	44	6
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

“Üniversitenin Kars ilinin sosyo-ekonomik yapısını olumlu yönde etkilediği” önermesine katılımcıların % 29’u tamamen katılırken, % 43’ü katılmıştır. Buna karşın, tamamen katılmayanlar ve katılmayanların oranı % 14, kararsız kalanların oranı ise yine % 14’tür.

“Üniversitenin hoşgörü ve demokrasi kültürünün gelişmesinde olumlu etkide bulunmuştur” görüşüne katılımcıların % 24’ü tamamen katıldığını, % 40’i katıldığını, % 19’u ise kesinlikle katılmadığını ve katılmadığını belirtirken, % 17’si kararsız kalıyor.

Katılımcılar üniversitenin genel olarak kentnin sosyo-ekonomik gelişmesine olumlu etkide bulunduğu düşüncesine sahipken, üniversitenin etkinliklerini yeterli ve tatmin edici bulmayanların oranı dikkat çekiyor. Küçük bir yüzde de olsa, üniversitenin hoşgörü ve demokrasi kültürüne katkıda bulunduğu inanan bir kitle vardır.

Tablo 13’deki “Kars ilinin tanınırlık ve imajında üniversitenin önemli bir rol oynadığı” önermesine tamamen katılanlar ve katılanların oranı % 81 iken, katılmayanların ve tamamen katılmayanların oranı % 9 ile sınırlı kalıyor. Konuyla ilgili halkın büyük bir

oranda olumlu kanaat taşıyor olması sevindiricidir. Çünkü, hoşgörü ve demokrasi kültürünün gelişmesi üniversitenin halka yaptığı en değerli etkilerinden biridir.

Tablo 13: Üniversite Hakkında Görüşler

	Kars ilinin tanınırlık ve imajı için önemlidir		Halkı hayvancılık, ziraat gibi konularda aydınlatmaktadır		İl dışına göç hareketini durdurmuştur veya yavaşlatmıştır		Kafkas Üniversitesi yerel medyaya destek olmaktadır				
	N	%	N	%	N	%	N	%			
Tamamen Katılıyor	302	43	Tamamen Katılıyor	134	19	Tamamen Katılıyor	141	20	Tamamen Katılıyor	90	13
Katılıyor	268	38	Katılıyor	185	26	Katılıyor	253	36	Katılıyor	176	25
Kararsız	67	10	Kararsız	161	23	Kararsız	134	19	Kararsız	224	32
Katılmıyor	44	6	Katılmıyor	144	21	Katılmıyor	111	16	Katılmıyor	138	20
Kesinlikle Katılmıyor	19	3	Kesinlikle Katılmıyor	76	11	Kesinlikle Katılmıyor	61	9	Kesinlikle Katılmıyor	72	10
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

“Üniversitenin ilin önemli derecede geçim kaynağını oluşturan tarım ve hayvancılık alanlarında halkı aydınlattığı” önermesine katılımcıların % 19’u tamamen katıldığını ve % 26’sı katıldığını belirtirken, % 32’si kesinlikle katılmadığını ve katılmadığını ifade ediyor. Kararsız kalanların oranı ise % 23’tür. Kararsızlarla birlikte olumsuz düşünenlerin oranı dikkate alınması gereken bir tepkidir. Bu konuda gerek plan ve stratejiler, gerekse etkinlikler gözden geçirilmelidir.

“Üniversitenin il dışına göçü yavaşlattığı ya da durdurduğu” yönündeki önermeye katılımcıların % 20’si kesinlikle katıldığını ve % 36’sı katıldığını belirtirken, kesinlikle katılmayanlarla katılmayanların oranı toplam % 25’tir. Kararsızların oranı ise % 19’dur.

“Üniversitenin Kars ilindeki yerel medyaya destek olduğu” önermesine tamamen katılan ve katılanların oranı % 38 iken, tamamen katılmayan ve katılmayanların oranı % 30’dur. Bu soruya % 32 gibi yüksek bir kısmı kararsız kalmıştır.

Tablo 14: Kafkas Üniversitesinden Katılımcıların Beklentileri

	Çalışanları Kars ilinde ikamet edenlerden olmalı		Yeni fakülte ve bölümler açarak büyümeli, öğrenci sayısı artmalı		Tek bir kampus alanında yerleşime geçilmeli			
	N	%	N	%	N	%		
Evet	329	47	Evet	667	95	Evet	541	77
Hayır	286	41	Hayır	13	2	Hayır	66	10
Fikrim Yok	85	12	Fikrim Yok	20	3	Fikrim Yok	93	13
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

Tablo 14’de üniversiteye dair katılımcıların beklentileri ve önerileri değişik açılardan tekrar sorgulandı. Üniversitenin Kars’ta istihdam sağlaması görüşünü paylaşanların oranı % 47 iken, hayır cevabını veren katılımcıların oranı % 41’dir. Fikir belirtmeyen katılımcıların oranı ise % 12’dir.

Yeni fakülte ve bölümler açarak üniversitenin büyümesi gerektiği önerisine katılımcıların büyük bir çoğunluğu (% 95) evet cevabı veriyor.

Dağınık yerleşim şeklinden tek bir kampüs alanına geçilmeli görüşü katılımcıların % 77 tarafından desteklenirken, % 10'u tarafından desteklemiyor. Kararsızların oranı % 13'tür.

Tablo 15'de üniversiteye dair beklenti ve öneriler tasnif ediliyor. Üniversitenin öğrencilere ek barınma imkânı sunmasını katılımcıların % 95'i desteklerken, ancak % 1'i desteklememiş, % 4'ü ise çekimser kalmıştır.

Üniversite öğrencilerin Kars'ta staj yapması sağlanmalıdır önerisine katılımcıların % 85'i evet derken, ancak % 4'ü hayır diyor ve % 11'i ise görüş belirtmiyor.

Tablo 15: Kafkas Üniversitesinden Katılımcıların Beklentileri

Öğrenciler için ek barınma imkânları sunulmalı	Öğrencilerin Kars'ta staj yapması ve ekonomiye katkı sağlaması		Halka yönelik olarak mesleki eğitim kursları/programları açmalı					
	N	%	N	%				
Evet	667	95	Evet	592	85	Evet	649	93
Hayır	8	1	Hayır	28	4	Hayır	15	2
Fikrim Yok	25	4	Fikrim Yok	80	11	Fikrim Yok	36	5
Toplam	700	100	Toplam	700	100	Toplam	700	100

“Üniversitenin seminer ve kurslar açarak Kars halkının eğitime katkıda bulunmalı” önerisine katılımcıların % 93'ü olumlu cevap verirken, yalnızca % 2'si olumsuz cevap veriyor, % 5'i ise fikir belirtmiyor.

Derinlemesine Görüşme Verilerinin Değerlendirilmesi

Kars Üniversitesi'nin İmajı

1) Tanınırlık, kurumsal imajın dört asli ögesinden biridir (Bayır,2004). Bu bağlamda, katılımcıların % 98,6'sı KÜ'nin herhangi bir birimine bir nedenle gitmiş ve ilişki kurmuştur. Katılımcıların hemen hemen tümü, üniversitenin varlığından haberdar olmayan % 1,4'lük kısmın % 60'ının okuma-yazma bilmediği dikkate alırsa, hem duyuşsal hem de bilişsel düzeyde KÜ'ni tanıyor.

2) Görüşmecilerin dörtte üçü “Kars ilinin tanınmasında üniversitenin önemli bir rol aldığı” görüşünde birleşiyor. Kentin bir kimlik ve imaj olarak pazarlanması tanınırlıkla başlar. Kent kimliğinin pazarlanması kent kalkınması için önemli bir faktördür.

3) Görüşmecilerin yaklaşık dörtte üçü “dağınık yerleşimden tek bir kampüs alanında yerleşime geçilmeli” görüşüne destekliyor. Fakültelerin dağınık görüntüsünün, halkın büyük çoğunluğu tarafından pek tasvip edilmediği anlaşılıyor.

Kafkas Üniversitesi'nin Kars'a Yararı

Görüşmecilerin büyük çoğunluğu, KÜ'nin Kars iline yararlı olduğu görüşünde birleşiyor. Ancak, bunların az bir kısmı, üniversitenin yararlılığının konusunda kararsız kalıyor ya da olumlu görüş bildirmiyor.

“Üniversitenin kurulması ile birlikte kentin ekonomik yaşamına canlılık gelmiş ve yeni işyerleri kurulmuştur” önermesini katılımcıların yaklaşık % 90’ı olumlu değerlendiriyor. Nitekim, görüşmecilerden bazıları, yaz sezonundaki ilin sosyal ve ekonomik açıdan ıssız ve durgunluğunu bu değerlendirmenin argümanı olarak görüyor.

Üniversite öğrencilerinin Kars ili esnafının gelirini arttırdığı görüşü yaklaşık % 90 oranında destekleniyor. Bazı gruplar, eğitim ve öğretim sezonunu sabırsızlıkla beklediklerini ve ödemeleri ile ilgili tarihleri öğrencilerin gelme sezonuna göre ayarladıklarını belirtiyor. Bazıları ise, öğrencilerin tatile gitmesiyle cadde ve sokakların ıssızlaşıp canlılığı kaybettiğini ifade ediyor.

“Üniversite, kentin sosyo-kültürel yaşamını olumlu yönde etkilemektedir” yargısı büyük oranda kabul görüyor. Hoşgörü ve demokrasi kültürüne katkı konusunda olumlu olmakla birlikte % 64 gibi heyecansız bir tasdik söz konusudur. Ancak, yukarıda da görüldüğü üzere, özellikle üniversitenin ekonomik katkısına daha fazla önem veriliyor. Maalesef, yarar algılaması daha çok ekonomik yöne vurgu yapıyor.

Görüşmecilerin “yarar”la ilgili odaklaştığı diğer görüşler aşağıdaki gibidir:

“Kentteki ulaşım imkânları iyileşmiştir”, “KÜ Kars’ın tanıtımı için önemlidir”, “Nüfusu artırmıştır”, “Kentleşmeyi sağlamıştır”, “Modernleşmenin öncüsü olmuştur”, “Kente sıcak para girişini artırmıştır”, “Modern hayatın yaygınlaşmasında en önemli neden olmuştur”.

Üniversitenin kurulması konut kiralari ve dolayısıyla konut talebini artırıyor. Bu etken bir taraftan kentteki bütün sektörlerin gelişimini teşvik ederken, diğer taraftan halkın konut ve kira bütçelerini artırıyor.

Kars Halkının Kafkas Üniversitesi’nden Beklentileri

Anket tekniği sivil toplum örgütleri ve toplum kanaat önderleri konumundaki kurum ve kişilerle yapılan görüşmelerin sonuçları odak düşünceler olarak aşağıdaki gibi tasnif edildi:

İktidar Partisi İl Yönetiminden Bir Yetkili

— Üniversite, ilimizde tarımsal çalışmalarda, özellikle üretim ve pazarlama alanında katılımcı olmalıdır.

— İl özelinde yapılan kültürel, bilimsel ve sosyal çalışmalar üniversitenin katılımı ile yapılmalıdır

Ana Muhalefet Partisi İl Yönetiminden Bir Yetkili

— Genelde üniversiteler, özelde Kafkas Üniversitesi ülkenin siyasetini yönlendirecek görüşler sunmalı,

— Siyaset alanında yapılan bilimsel ve akademik çalışmalar ile ülke siyasetine rehberlik yapılmalı. Kars iline yönelik belediyeçilik çalışmalarına proje bazında katkıda bulunmalı

Kars Belediye Başkanlığı'ndan Bir Yetkili

— Hizmetlerinin daha iyi yapılması için, gerek proje, gerekse teklif bazında belediyeye rehberlik edilmeli

— Belediyenin organizasyonlarına katılımcı ve program düzeyinde destek olunmalı

Kars Ticaret ve Sanayi Odası'ndan Bir Yetkili

— Kars ilinde yapılan devlet hastanesinin üniversite bünyesine alınması için gerekli girişimlerin yapılması ve bu durumda oda olarak tam destek verilmesi

— Erzurum ilinde öğretim gören Tıp Fakültesi öğrencilerinin de bir an önce İlimize geri gelmesi ve kapsamlı şekilde bir Tıp Fakültesinin kurulması

Kars Minibüsçüler ve Dolmuşçular Kooperatifi'nden Bir Yetkili

— Yeni bölümler ve fakülteler açılarak öğrenci sayısında artış sağlanmalı

— Kars, Ardahan ve Iğdır ve çevre illerde yayın yapabilecek nitelikli bir TV kanalının ya da gazetenin kurulması için beşeri sermaye yardımı yapılmalı,

Kars-Ardahan Bölge Barosu'ndan Bir Yetkili

— Kentin sosyal ve kültürel dönüşümü için, üniversitenin bu alanlarda faaliyetlerini artırılmalı

— Kars halkından oldukça uzak kalınmıştır, bu aradaki mesafenin kaldırılması için çeşitli etkinlikler düzenlenmeli.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, Kars toplumunun KÜ'nin (mevcut) kurumsal imajını nasıl algıladığını ve ondan neler beklediğini belirlemeyi amaçlıyor. Bununla dolaylı olarak, KÜ'nin Kars'ın sosyo-ekonomik kalkınmasına yaptığı katkı da belirlenmeye çalışıldı. Kamu hizmetini sunan ve kullananları “firma-müşteri” bağlamında değil, “kamu kuruluşu-vatandaş” bağlamında değerlendirmek gerekiyor. Kamu kuruluşları da, özel sektör ve kamu kesimini birbirinden ayırmanın zor olduğu günümüzde, tıpkı işletmeler gibi kendilerini çevreleyen yoğun toplumsal, siyasal ilişkiler içinde ayakta kalabilmek ve bir nevi müşterileri olan vatandaşlara kendilerini kabul ettirebilmek için, onların takdirini kazanma çabası içine girmelidir.

700 katılımcıya uygulanan anket ve kanaat önderi konumundaki 7 kişiyle yapılan görüşmelerle aşağıdaki sonuçlar elde edildi.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, Niğde'de yaptığımız benzer araştırma sonuçlarıyla büyük ölçüde paralellik taşıyor (Torun, 2005). Niğde için önerilenlerin büyük ölçüde Kars için de geçerlilik taşıdığı söylenebilir.

1. KÜ Kars halkı tarafından tanınan bir kurumdur.
2. KÜ'nin Kars toplumunda önemli ölçüde kabul gördüğünü söylemek mümkündür. Bu, halkın öğrencilere verdiği tepkilerden anlaşılıyor. Öğrencilere duyulan rahatsızlık durumu ise aslında her yerde rastlanabilecek sıklıktadır. Şu kadar ki, öğrencilerin aile ve ahlaki değerlere ters tutumları, serbest davranışları, serbest kız-erkek ilişkileri ve sosyal çevreye verdikleri –gürültü gibi- zararlar konusunda katılımcı tepkileri büyük kentlerde rastlanmayacak yoğunluktadır.
3. Halkın üniversite ile ilgili haberleri aldığı birinci ve en yaygın kaynak öğrencilerdir. Üniversite ile ilgili enformasyonun halkla ilişkiler birimi veya ilgili yöneticiler tarafından iletilmesi iletişimin hem daha etkili olmasına yarayacak, hem de yanlış enformasyonun önüne geçilmiş olacaktır.
4. Olumlu kurum imajını oluşturabilmek için halk tarafından tanınmaya, onlar nezdinde olumlu intiba bırakmaya üniversitenin ihtiyacı olduğu gibi, Kars'ın da kendi olumlu imajını oluşturmada üniversiteye ihtiyacı vardır. Kars'ın tanıtımında üniversitenin büyük bir rol oynadığı yaygın kabul gören konudur. Bununla birlikte, halkın ve bilhassa esnafın kısa günün kârı mantığıyla öğrenci ve personele yaklaşımı kent için büyük bir kayıp olarak öne çıkıyor.
5. Üniversitenin düzenlediği etkinliklere halkın katılımı düşük kalıyor. Etkinliklere katılımla eğitim arasında olumlu ve doğrusal ilişki bulunuyor. Belli düzeye kadar gelirle etkinliklere katılım arasında olumlu doğrusal ilişki varken, belli bir düzeyden doğrusal etki kayboluyor.
6. “KÜ Kars’ın sosyo-ekonomik kalkınmasına olumlu etkide bulunduğu genel kabul gören bir yargıdır. Üniversitenin genelde gelir ve ekonomi üzerine olan etkileri konusundaki algılama herkes tarafından kabul ediliyor. Ancak, bu olumlu tepki sosyal ve kültürel konularda nispeten azalıyor.
7. Üniversite etkisi ile konut kiralardaki yükselme katılımcıları rahatsız eden belli başlı konulardan biridir. Bunun büyük ölçüde nedeni konut arzının konut talebini karşılayamamasıdır. Öte yandan, konut fiyatları ve kiralardaki artış konut sektöründe büyük bir canlanmaya neden olmuş, bu ise konut sektörü ve onunla ilgili bütün sektörlerle topluca bir canlılık getirmiştir. Nitekim, “ekonomik canlılığın üniversite ile birlikte geldi” şeklindeki yargı hemen hemen bütün katılımcılar tarafından paylaşılıyor.
8. Katılımcıların önemli kısmı üniversitenin kurulması ile göçün yavaşladığını veya bütünüyle durduğunu düşünüyor. Nüfus verileri bu yargıyı destekler niteliktedir. Böylelikle, bir kentin büyümesi ve kentleşmesindeki⁸ nüfus şartı yerine gelmiş oluyor.
9. Üniversite, kentin sosyo-kültürel yaşamını olumlu yönde etkilemektedir” yargısı büyük oranda kabul ediliyor. Üniversitenin hoşgörü ve demokrasi kültürüne katkı sağladığı yargısı genelde paylaşılma ile birlikte, ekonomiye olan katkısı kadar paylaşılmıyor. Belki, bu konudaki kekrekliğin bir nedeni üniversitenin ailevi ve kültürel değerler üzerindeki algılanan yozlaştırıcı etkisidir.

⁸ Kentleşme ve kalkınma ile ilgili geniş bilgi için bkz. (Özkalp, 2003: 371).

10. Gelir ile demokratik tutum arasında olumlu bir orantı bulunmakla birlikte, bu olumluluğun şiddeti eğitim ve demokratik tutum arasındaki oran gibi değildir. Gelir artışının mutlaka ve aynı oranda hoşgörülülük ve demokratik tutumu geliştirmedeği anlaşıyor. Gelir ve parasal büyüklükler gelişmiş olmanın her zaman için yeterli şartı olmuyor.

11. Katılımcıların üniversite öğrencileri ile ilgili görüşleri sorulduğunda, ilk olarak farklı yöre kültürlerini tanıma ve farklı şehirlerden gelen insanlarla kaynaşma olanağının elde edilmiş olduğu vurgusu dikkat çekiyor. Öğrencilerin bekâr olmaları, gürtütu yapmaları, saygısız-aşırı serbest davranışları ve aile değerlerine ters düşecek davranış biçimleri tepki çeken belli başlı konular olarak öne çıkıyor.

12. Üniversitenin neden olduğu özenti, kültürel yozlaşma ve ahlaki dejenerasyon konusundaki kaygılar dikkate alınacak bir orana ulaşmıştır. Kafkas Üniversitesi toplumsal yapısı nispeten durağan küçük bir kente girmiş büyük bir organizmadır. Özellikle farklı kültür ve çeşitliliği kente taşıması bakımından kent kültürel dokusunu hariçten zorluyor. Kültürel yozlaşma gibi bu tip olumsuzluklar hızlı bir değişimin olağan bir yan etkisi olarak değerlendirilebilir.

13. Kars halkının geçim kaynağının ağırlıklı olarak ziraat ve hayvancılık olması nedeniyle bu konularla ilgili, halkın aydınlatılması, araştırma ve eğitim programlarının geliştirilmesi talep ediliyor.

14. Görüşmeciler, üniversitenin bir kampus alanında toplanmasını savunuyor. Fakültelerin dağınık görüntüsü, katılımcılar arasında pek kabul görüyor. Bununla birlikte, üniversitelerin topluma karşı sosyal ve kültürel işlevlerini etkili olarak ifa etmelerinde kampus üniversitesi yerine kent üniversitesi olması olumsuzluk değil, olumlu bir durumdur.

15. Üniversiteden beklentilerin başında fakülte ve öğrenci sayısının artırılması geliyor. Bununla ilgili ilk beklenti Tıp Fakültesinin en kısa zamanda faaliyete geçmesidir. Yörenin ekonomisine uygun danışmanlık ve araştırmaların yapılması ikinci önemde beklentiler olarak yer alıyor. Üçüncü önemde beklentiler ise, halkla ilişkilerin etkinleştirilmesi, sosyal ve kültürel aktivitelerin düzenlenmesi, kentte diğer kurumlarca organize edilen aktivitelere üniversitenin destek olmasıdır.

16. Üniversitenin kendisinden bekleneni verebilmesi her şeyden önce altyapısını tamamlamasına bağlıdır. Genel bütçeden ayrılan pay kısa dönemde artırılamayacağı için (Torun ve diğerleri 2007), yöre halkının ve bilhassa il dışında bulunan varlıklı Karşlıların katkılarına müracaat edilmesi bir çözüm olarak öne çıkıyor. Bunun için üniversite yönetimi ile kent kanaat önderlerinin işbirliğine gitmesi kaçınılmaz gözüküyor. Türkiye’de, bilhassa üniversitelerin yeni kurulduğu illerde, üniversite kent bütünleşmesinde ciddi sorunlar yaşıyor. Kentle bütünleşen üniversiteler kısa süre içinde alt yapısını tamamlayıp büyüme yolunda büyük adımlar atıyor.

17. Üniversitenin gerek kendi içinde, gerekse kendi dışındaki toplumla kurduğu ilişkileri objektif temeller üzerinde kurumsallaşmaması kurum imajını olumsuz bir şekilde etkiliyor. Görev ve işlerin kişisel ilişkiler yoluyla gerçekleştirilmesi taşra üniversitelerin imajını bozan, toplumsal desteği azaltan ve dolayısıyla gelişimini

olumsuz etkileyen başlıca sorun olarak gözüküyor. Taşra üniversitelerinde belirlenecek öncelikli politika ilişkileri kurumsallaştırmak olmalıdır.

18. Üniversitenin topluma yönelik gerçekleştirdiği araştırma ve etkinlikler hem üniversite imajının olumlulaşmasına hem de Üniversitenin halk tarafından benimsenmesine yaramaktadır. Bu şekilde kurumun gelişmesinde halkın maddi ve manevi katkıları daha fazla sağlanabilmiş olacaktır.

19. Üniversitelerin kent kalkınmasına doğrudan katkısı, üniversitelerin mevcut yapısı düşünüldüğünde, aslında oldukça sınırlı kalıyor. Çünkü üniversiteler, işbölümü ve uzmanlaşmanın kemale erdiği gelişmiş ülkeler ve organik toplumların ihtiyaçlarına göre yapılanıyor. Gelişmemiş kent ve ülkenin sosyal ve ekonomik yapıları üniversite hizmetlerinden doğrudan yararlanmayı zorlaştırıyor. Gelişmemiş kentlerde kurulan üniversitelerin ise ayrı ve özgün amaç ve hedefleri pek bulunmuyor. Üniversitenin kent nüfusunu artırmak, kente kamu kaynaklarını pompalamak gibi dolaylı işlevlerin ön plana çıkması bu bağlamla ilgili olmalıdır.

Kaynakça

1982 TC Anayasası

Argüden, Y. (2003). "İtibar Yönetimi", *Dünya Gazetesi*, 25. 07. 2003.

Balcı, A. (1998). "Kamu Sektörü ve Toplam Kalite Yönetimi", *Kamu Yönetiminde Kalite I.Ulusal Kongresi Bildirileri*, I.Cilt, Ankara: TODAİE Yayını, ss. 61-67.

Bayır, A. İ. (2004). *DSMMMO Yeniden Yapılanma ve Kurumlaşma Çalışması Hazırlık Raporu*, Denizli.

Cebeci, S. (2002). *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, 2.B., Alfa/Aktüel Kitapevi, İstanbul.

Cerit, S. (1986). "Türkiye'de İller Arası Göçler: 1950-1980", *Nüfus Bilim Dergisi*, 8.Sayı, ss. 81-103.

TÜİK (2007). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 Sonuçları

DİE (2005). *Nüfus Sayımı Sonuçları*, Çeşitli Yıllar.

DPT, (2003). *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması*.

Emrem, E. (2005). "Entelektüel sermaye ve Bileşenlerinin Kavramsal Analizi", *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt: 6 Sayı: 1, http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=186 (24.02.2005).

Gökçe, B. (1992). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Genişletilmiş 2. Basım, Savaş Yayınları, Ankara: 1992*.

Hatipoğlu, M. Tahir (1995). *Yükseköğretim Mevzuatı*, Selvi Yayınları, Ankara.

Kadıbeşegil, S. (2005). “İtibar Yönetiminde 10 Temel Adım”, *Capital Aylık İş ve Ekonomi Dergisi*, 2004/12, s.66-71. <http://www.haber1.com/haber.asp?id=58880> (27.01.2005).

Kafkas Üniversitesi Personel Dairesi Başkanlığı

Karakoç, N. (1996). *Üniversitelerde Halkla İlişkiler Örgütü ve Yapısı Önerisi*, Balıkesir Üniversitesi Yayınları No: 20, Balıkesir.

Kars İli Yıllığı (2002). *Kars Valiliği-Kars*

Özkalp, E. (2003). *Sosyolojiye Giriş*, 12. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 140, Eskişehir.

Öztürk, S., İ. Torun, S. San (2007). “Üniversitenin Sosyo-ekonomik Gelişmeye Etkisi: Kafkas Üniversitesi Örneği”, *İktisat Dergisi, İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti, 491.Sayı*, ss.71-84.

Peltekoğlu, F. Balta (1998). *Halkla İlişkiler Nedir*, Beta Yayınları, İstanbul.

POLAT, C. E. Gürbüz, M.E. İnal (2004). *Hedef Seçmen: Siyasal Pazarlama*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Saran, U. (2004). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Kalite Odaklı Yaklaşım*, Atlas Yayıncılık, Ankara.

Torun, İ. (2004). *Max Weber’de İktisadi Gelişme Düşüncesi*, Okumuş Adam Yay., İstanbul.

Torun, İ. (2005). “Yöre Halkının Üniversiteye Bakışı ve Beklentileri: Niğde Üniversitesi Örneği”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9. Sayı, ss.156-176.

Torun, İ., M. Kaplan, A. Ergülen (2007). “Türk Eğitim Sisteminin Başlıca Sorunu: Verimlilik ve Etkinlik”, *Milli Eğitim Dergisi*, MEB (Hakemde).

TTELEKOM (2002). “Değişen Pazarlama Anlayışı”, *Pazarlama Dairesi*, <http://www.haber1.com/haber.asp?id=58880> (17.02.2005).